

АДЫГЭКЪАЛЭ ИЛЪЭС 40 ХЪУГЪЭ

Адыгэкъалэ щыпсэхуэ лъытэныгъэ зыфэтшыгъэр!

Адыгэкъалэ загъэпсыгъэр илъэс 40 зэрэхъурэм фэшI гуфэбэныгъэ хэлъу тышгъуфэгъушIо!

ПсыгыгъыпIэр зыцашIыщт чIыпIэм щытыгъэ къуаджэхэм ащыпсэурэ цIыфхэу агъэкощыгъэхэм ягунчэу ашIыгъэгъэ къалэм здыряеу щыт тарихым ишIэжы илъэхэм ащызэпырихын ылъэкIыгъ, гъэпсын IофшIэным игъогу тетэу ыпэкIэ ар лъэкIуатэ.

Непэ Адыгэкъалэ Адыгеим иинвестиционнэ площадкэ шхъаIэу мэхъу, социальнэ-экономикэ лъэныкъомкIи хэхъоныгъэ ешIы.

Пынджыр переработкэ зыцашIырз заводыр, псэолъэшI конструкциихэр къэзышIырз предприятияхэр атIуныгъэх, гурит ыкIи бизнес цIыкIум хэхъоныгъэ ешIы, инвесторхэм чанэу Iоф адашIэ, яхахъо нахьыбэ мэхъу, а пстэуми къаушыхъаты къалэр гъогу тэрэз зэрэтетыр.

Адыгэкъалэ дэс цIыфхэм зэгурыIоныгъэрз зэкъошныгъэрз азыфагу илъ, мамыр, гъэпсын IофшIэным яшъыпкъэу ахэр дэлажэх.

Къалэм щыпсэурэ пстэуми тафэ-лъаIо псауныгъэ, насып, щылэкIэшIу яIэнэу, мамырныгъэрз зэгурыIоныгъэрз азыфагу илгъынэу, Адыгэ Республикэмрз здытитие Хэгъэгоу Урысые Федерациемрз яфедэ зыхэлъ IофшIэным гъэхъэгъэхохэр цащIыгъу.

Адыгэ Республикэм и Президентэу
ТХЪАКIУЩЫНЭ Аслъан

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо
Совет — Хасэм и Тхъаматэу АНАТОЛИЙ
ИВАНОВ

АДЫГЭ РЕСПУБЛИКЭМ И КЪЭРАЛЫГЪО СОВЕТ — ХАСЭМ ИУНАШЪУ

**А. Я. Осокиныр цыфым
ифитыныгъэхэмкIэ Адыгэ
Республикэм и
Уполномоченнэ IэнатIэ
Iугъэхъэгъэным ехьыллагъ**

Адыгэ Республикэм и Конституция ия 70-рз статья ия 4-рз пункт иподпунктэу «иI»-м тегъэпсыхъагъэу Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм унашъо ешIы:

1. Осокин Анатолий Яков ыкIор цыфым ифитыныгъэхэмкIэ Адыгэ Республикэм и Уполномоченнэ IэнатIэ Iугъэхъэгъэнэу.

2. Заштэрэ мафэм щыублагъэу мы унашъом кIуачIэ иIэ мэхъу.

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо
Совет — Хасэм и Тхъаматэу АНАТОЛИЙ
ИВАНОВ

къ. Мыекъуапэ,
чъэпыогъум и 21-рз, 2009-рз илъэс
N 1248

БАНКЫМ ИОФ ЗЭРИШIЭРЭМ ЗЫЩИГЪЭГЪОЗАГЪ

Сурэтыр А. Гусевым тырихыгъ.

Адыгэ Республикэм и Президентэу ТхъакIуцынэ Аслъан АР-м и Лъэпкъ банк тыгъуасэ щылагъ. Республикэм ипашцэ игъусагъэх АР-м и Премьер-министрэу КъумпIыл Мурат, министрэхэу Долэ Долэтбийрэ Матыжэ Аслъанрэ, АР-м и Президентрэ министрэхэм я Кабинетрэ я Администрация ипашцэу Александр Пиценкэр.

Банкым иIофшIэн зэрзэхихцэрэм, ащ пшъэрылгъэу зыфигъэуцужыкхэрэм АР-м и Президент ащигъэгъозагъ АР-м и Лъэпкъ банк итхъаматэу Николай Педан. Ащ къызэрэхигъэщыгъэмкIэ, непэ мыщ нэбгырэ 232-м Iоф шашIэ. Урысыем и Гупчэ банк ахъщэ-кредит политикэу зэрихъэрэм диштэу IофшIэныр зэхашцэ. Джащ фэдэу чIыфэ зытырз организациехэм альпылгъэным, регионалнэ экономикэмрз банк секторымрз хэхъоныгъэхэр ашIынхэм, предприятияхэр уплъэкIугъэнхэм, банкым IэкIэлъ къэбарыр къэухъумэгъэным ыкIи ар щынэгъончъэу щытыным, нэмыкI лъэныкъохэм и анаIэ атырагъэты.

АР-м и Лъэпкъ банк республикэм икъэралыгъо ыкIи гъэцэкIэкIо органхэм, чIыпIэ зыгъэIорышIэжыным, федеральнэ казначействэм иорганхэм, экономикэ ведомствэхэм,

правэухъумэкIо ыкIи хъакъулахъ органхэм зэпхыныгъэ адыриIэу адэлажэх. Экономикэм ыкIи цыфхэм ящыкIэгъэ ахъщэр игъом аIэкIэгъэхъэгъэныр Iофыгъо шхъаIэхэм ащыщэу щыт. Илъэсэу тызыхэтым иапэрэ мзизигъу республикэм ахъщэу къыщекIокIыгъэр сомэ миллиард 39-м кIэхъагъ. 2009-рз илъэсым чъэпыогъум и 1-м ехъулIэу банк учреждение 93-рз Адыгеим итэу агъэунафыгъ. Банк операцияхэр зэхэзыщэнэу фытыныгъэ зилэу чIыфэ зытырз (кредит) организациеу республикэм итхэм ащыщэу зыми лицензиер Iахыгъэл. УФ-м и Гупчэ банк пшъэрылгъэу къыгъэнафэхэрэр зэкIэри ахэм агъэцакIэ. Чъэпыогъум и 1-м ехъулIэу физическэ лицэхэм кредит зытырз организациехэм ыкIи ахэм якъутамэхэм ахалхъэгъэ ахъщэр, блэкIыгъэ илъэсым мыщ фэдэ иуахътэ егъэпшагъэмэ, нахьыбэ хъугъэ ыкIи ар сомэ миллиарди 5,3-м нэсыгъ.

Нэужым Президентым отделхэм Iоф зэрэшIэрэм зыщигъэгъозагъ, банкым имузей ихъэклагъ. Кадрэхэм, щынэгъончъэным, нэмыкI лъэныкъохэмкIи Iофхэм язытет ТхъакIуцынэ Аслъан къакIэупчIагъ. Пащэр зыгъэгумэкIырз упчIэхэм яджэуапхэр Николай Педанрэ ащ иIофшIэгъухэмрз къаратыжыгъэх.

ТХЪАРКЪОХЪО Адам.

ТЫШЪУФЭГУШIО

Илъэс 40-р ащ фэдизэу бэп. Ау Адыгэкъалэ щыпсэхуэрэм яхьышгъэ нахьыжыиоу щыт, хы IэрышIым ычIэгъ хъугъэ адыгэ чылэмэ ар къашежэх. Джы къыз-нэсыгъэми къалэр чылэ-чылэу зэтеутыгъ. Зыщыщыр зэбгъашIэ пшIоигъоу узэупчIырэм е Едэпсыкъуае, е Ленинэхъаблэ, е Лакъщыкъуае щыщэу ылошт...

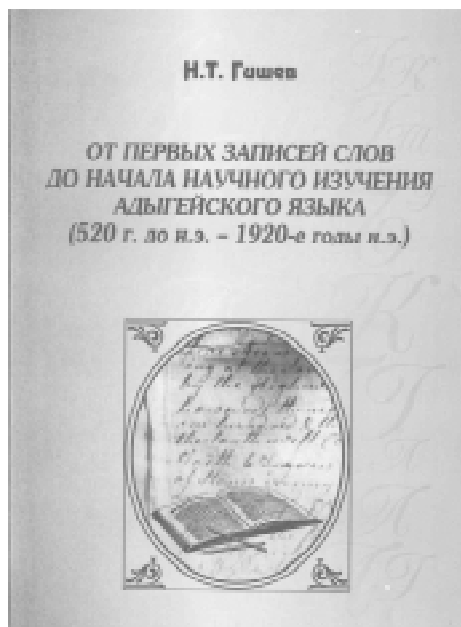
Тхъамыклагъоу тилъэпкъ къырашIагъэмэ язы нэкIубгъо шIуцIэ къыхэкIыгъэ къалэр шгоф нэкIым шагъэпсыгъэми, ыцIэ къыгъэшъыпкъэжыным игугъапIэ щылагъ ыкIи щыт. Лыпкъыр илъэс щэкIыр арымэ, акъылыр илъэс 40-м нахъ зы чIыпIэ еуцо. Адыгэкъалэ щыпсэурэ цыфхэм къалэ зыкIыныгъэ ахэлъ хъуным тIэкIу-тIэкIоу екIуапIэх, къоджэ псэукIэр нахъ къычIанэ, ар мыдэгъу дэдэу зылыгъэщтхэри къыкIокIыных, ау къалэр къэлэн фай зэраIоу, теуцогъу-теуцогъукIэ нахьышIум фэкIо.

Тэ, редакцием иIофышIэхэм, тыгу къыд-деIэу тафэгъушIо Адыгэкъалэ щыпсэхуэрэм ямэфэкI мафэкIэ, кощыныр зыфэдэр нахьыбэрэ амышIэжэху, псауныгъэ пытэ яIэу, IофшIэпIэ чIыпIэхэр агъотхэу, мылъкум щымыкIэхэу, яунагъохэм рэхъатыныгъэ арылгъэу щыIэнхэу тафэлаIо.

ДЭРБЭ Тимур
«Адыгэ макъэм»
иредатор шхъаI.

АДЫГАБЗЭМ ФЭГЪЭХЫГЪ

Филологии шIэныгъэхэмкIэ докторэу, профессорэу Гышч Нухъэ джырблагъэ тхылъыкIэ кыдыгъэкIыгъ. Адыгабзэм иапэрэ гушчIэ тхыгъэхэм къащегъэжыгъэу ар научнэу зрагъа-шIэу зырагъэжыгъэм нэс ащ ехыла-гъэу атхыгъэхэм афэгъэхыгъэ очеркхэр тхылъым къыдхъагъэх. Уахътэу кыубытырэр тирэ ыпэкIэ 520-рэ илъэсым къыщегъэжыгъэу 1920-рэ илъэсхэм анэсы.

Авторым зэрилыгътэрэмкIэ, IoфшIа-гъэр бзэшIэныгъэм пылъ специали-стхэм, тарихълэжхэм, этнографхэм ыкIи лъэпкъым къырыкIуагъэмрэ

ыбзэрэ зышIогъэшIэгъонэу ззыгъа-шIэхэрэм лъэшэу къащхъэпэщт.

Ижы дэдэкIэ щыIэгъэ авторхэм атхыгъэхэм адыгэ гушчIэу къахафэ-хэрэр авторым къахитхыкIыгъэх ыкIи ахэр къызэхифыгъэх. Ащ фэдэу тирэ ыпэкIэ 60 — 20-рэ илъэсхэм щыIэгъэ Страбон, тирэ ыпэкIэ ятIонэрэ лIэшIэгъум псэугъэ Дионисий, ахэм ауж къыкIыгъэхэу, зекIолIэу Эвлия Че-леби, 1823-рэ илъэсым С. Бронев-скэм ытхыгъэ тхылъэу географиче-скэ ыкIи тарихъ къэбархэу Кавка-зым пылхэр тхылъым къыдхъа-гъэх. Хъанджэрые, Нэгумэ Шорэ, Ле-онтий Люлье, Бэрсэй Умарэ ыкIи нэмыкIхэм адыгабзэм (черкесыбзэм) къыраIоллагъэхэр, ащ хэхъоныгъэ ышIынымкIэ Ioфэу ашIагъэхэр Гы-щым тхылъым къыщелуатэ.

Я XIX — XX-рэ лIэшIэгъухэм Эд-монд Спенсер, Семен Эсадзе ыкIи нэмыкIхэм адыгабзэм ехыла-гъэу къатхыгъэхэри тхылъым дэгъотэ-щтыгъ.

Адыгэ просветителэу Сихъу Сэ-фэрбий хэкум еджапIэхэр къыщы-зэлухыгъэнхэмкIэ, ахэм адыгабзэр ачIэлъхъэгъэнымкIэ, еж ышхъэкIэ гъэсэныгъэм Ioфэу дишIагъэр тхы-лым къыщыIотатэ.

Тхылъеджэхэм ашIогъэшIэгъо-ныщтыгъ грузин шIэныгъэлэжъэу Си-мон Джанашиа 1929-рэ илъэсым Адыгэ хэкум зыщэлэм адыгабзэм ехыла-гъэу ытхыгъэхэу мы тхы-лым къыдхъагъэхэр.

СИХЪУ Гоцнагъу.

Сурэтым итыр тхылъым итеплъ.

ЩЫСЭ ДЭГЪУМ ЩЫФЫР ЕУЗЭНКЫ

Мы илъэсымкIэ ятIонэрэу, Улапэ щыщ кIэлэегъаджэу, тхакIоу Ожэ Аскэрбий кIэлэцIыкIухэм апае рас-сказ цыкIу зыбгъу-зыпшI зыдэт тхылъыкIэ урысыбзэкIэ «Жалость» ыцIэу кыдыгъэкIыгъ. Ар пчъагъэм-кIэ 350-рэ мэхъу, тхылъ тедзапIэу «Аякс» къыщыхаутыгъ.

Мыщ къыдхъагъэх рассказхэу «Обида», «Жалость», «Трус», «Случай на охоте», «Случай из детства», нэмыкIхэри.

Еж авторым къызэриIуагъэмкIэ, мыхэр ытхыгъэу зилагъэхэр тIэкIу шIагъэ, район гъэзетым къыригъэ-хъэгъагъэх, джы чэзыур анэси, тхылъ цыкIу ышIыгъэх. «Шыпкъэ, сэ адыгабзэр ары Ioф зэрысшIэрэри, нахъ згъэлорышIэу слыгътэрэри, — еIо Ожым, — ау урысыбзэкIи сытхэ-щтыгъ. Ащ къыкIырэп, адыгабзэр

схъожъэу е урысыбзэм нахъ зестэу, уиныдэлъфыбзэ фэдэу бгъэлорышIэн нэмыкIыбзэ щымыIэу къысщэхъу. Ау тхыгъахэхэти, мы рассказхэу уры-сыбзэм илхэми гъогу ястыгъ, тирес-публикэ етIани бэу цыф лъэпкъ зэ-хэпхъэгъабэ щепсэуба, ереджэх ахэ-ри ттхырэм».

Ожэ Аскэрбий ирассказхэм кIэлэ-цыкIу гъэпсыкIэ-шIыкIэхэр, шэн-зекIуагъэхэр зэрилыгъэхэу къащелуатэх. Ахэм щыIэныгъэр зэрэзэхашIэрэр, зэ-рапкъырыхъэрэр, яакъыл къэушчэу зэрэзетеуцорэр, лъэпзогъухэм десэ зэрахырэр, къышIэкIыгъэ дунаим ыкIи обществэм апэблагъэ игъоры-гъоу зэрэхъухэрэр, а зэкIэм ахэр зэ-раузэнкIэу, цыфы зэряхъулIэрэр тхылъ цыкIу инэкIубгъохэм ащы-зэхэошIэх.

Зэрэхъунэу хъугъахэу шыкIэгъэн-чъэу зи къэхъурэп, ары ини цыкIуи опсэуфэ зыфэсакъыжъын, зылъы-плъэжъын зыкIыфаер. Ау пIуны-гъэмкIэ щысэ дэгъум мэхъанэ зэри-Iэри, узыкIырыпIлырэ нахъыжхэм яшIыкIэ-IуакIи, яIoфшIакIи мэхъанэ зэрялэм авторым мы рассказ цы-кIухэмкIэ къыплъегъэлэсы, къыбгуре-гъало.

Адыгэхэр егъашIэми кIэлэцIыкIу пIуныгъэ-гъэсэныгъэм анаIэ тетэу къырыкIуагъэх, джырэ мафэхэм мы лъэныкIор нахъ Iэпэдэлэл ашIыгъэми.

Дэгъугъэ мыщ фэдэ кIэлэцIыкIу тхыгъэхэр зыдэт тхылъхэм ны-тыхэ-ри кIэлэегъаджэхэри нахъ афэпIы-рхэу, ашIоIoфэу яджэхэу, ахэмкIэ еджэ-кIо цыкIухэм еджэгъу сыхъатхэр, зэдэгъушIэгъухэр, IупкIэ еджэнхэр афызэхашIэщтыгъэмэ, джашыгъум хэти нэрылгъэгъу къыфэхъушIыгъ тхылъым ыуасэ къызэрэщымыкIа-гъэр.

МАМЫРЫКЪО Нурыет.

ФИЛЬМЭР АМЫГЪЭУЦУНЫМ КIЭДЭУХ

Краснодар краим ихэбзэгъэуцу ЗэлукIэ идепутатхэм Урысыем культурэмкIэ иминистрэрэ зэхыныгъэхэмкIэ ыкIи къэбар жъугъэмрэкIэ иминистрэрэ зафагъэзагъ. Ахэр кIэдэху фильмэу «Марьяна» зыфиIорэр Пшызэ шъолъыр щамыгъэуцуным.

Картинэр урысые-канадэ кинокам-паниеу «Action acts» зыфиIорэмрэ Анапэ дэт киностудиемрэ тырахынэу загъэхъа-зыры. Фильмыр Урыс-кавказ заом фэ-гъэхыгъ ыкIи герой шхъаIэхэу Ма-рьянэрэ къээзкъ атаманымрэ яшIулъэ-гъуныгъэ къытегушылэ.

Агентствэу «Интерфакс» къызэри-тырэмкIэ, къээзкъым ироль актерэу Ми-хаил Пореченковым къышIышIт, Марь-янэ ироль Мария Гузеевар къырагъэ-блэгъагъ. Картинэр Анапэ щытырахы-нэу загъэхъазыры.

Хэбзэгъэуцу ЗэлукIэм гъэсэныгъэм, наукэм, унагъом ыкIи ныбжьыкIэхэм яIoфыгъохэм афэгъэзэгъэ икомитет итхъаматэу Виктор Чернявскэм къы-зэриIорэмкIэ, жъалымыгъэшхо зыхэлъ сценэхэмкIэ фильмэм заор къегъэлъа-гъо, хъугъэ-шIагъэхэм осэ тэрэз къафи-шырэп. Ащ фэдэ картинэу къэбгъэлъа-гъомэ, цыфхэм азыфагу зэмызэгъы-

ныгъэ къыхъан ылтэкIышIт, лъэпкъхэр зэпигъэуцушIтыгъ, Кавказым илъ соци-альнэ-экономикэ ыкIи политическэ зыпкъытыныгъэр зэщигъэкъон ылтэ-кIышIт.

Депутатхэм IэубытыпIэ ашIыгъ Урысые Федерацием и Конституцие ичIыпIэу заор, жъалымыгъэр, лъэпкъ ыкIи дин зэпэуцужыныгъэр пропа-гандэ пшIын узэрэфимытыр къызы-щиIорэр. Краим идепутатхэм адыри-гъэштагъ Адыгэ Республикэм и Къэ-ралыгъо Совет — Хасэм ыкIи Пшызэ шъолъыр казачествэм.

Ау Тамань къыщыдэкIырэ гъэзе-тэу «Орбита» зыфиIорэм къызэрэхиу-тыгъэмкIэ, фильмыр зыгъэуцушIтхэр Пшызэ шъолъыр къээзкъыдзэм иата-манэу Николай Долудэ Iукагъэх ыкIи Iуагъэ дашIыгъ ар картинэр гъэу-цугъэнымкIэ IэпыIэгъу къафэхъунэу.

КЪЭБАРЫКIЭХЭР

ДЫШЪЭР АЩАГЪ

Санкт-Петербург илъэс 300 зэрэ-хъурэм ехъулэу илъэсибылэу узэкIэ-Iэбэжымэ, Адыгэ Республикэм ыцIэ-кIэ Шъэумэн Хъазрэт дышъэ такъыр килограмм 11 хъоу къалэм ритыгъагъ. Ар Санкт-Петербург иунэе мыл-коу щыт. Дышъэр джырэ нэс банкым илгыгъ.

Мы мафэхэм дышъэм ищэнкIэ аук-цион зэхачгъагъ ыкIи такъыкыпшIи пэмылхэу ар IукIыгъ. Шыпкъэ, аук-ционым еж дышъэр арэп къырахы-лагъэр, ар банкым чIэлтыгъ, итеплъэ-

кIэ ащ фэдэу агъэхъазырыгъэ пкъыгъор ары щапIэм къахыгъэр.

Уасэу агъэуцугъэр сомэ миллиони 10-рэ мин 790-рэ хъушIтыгъэ. Дышъэр нэбгырищым ащэфы ашIоигъуагъ, ау зыщэфын зылтэкIыгъэр зы. Ар ювелир кампаниешхо горэм иунэе мылкъоу хъугъэ.

Тигъэзет зэгорэм къызэрэхиутыгъа-гъэу, ахъшэу дышъэм кIахыгъэмкIэ Цар-скэ Селом дэт храмэу Шыхъэу Ека-теринэ ыцIэкIэ щытым изэтегъэуцо-жъын пIэуагъэхъашт.

МВД-м къэеты

Чъэпыогъум и 12-м къыщегъэжыгъэу и 19-м нэс бзэджэшIэгъи 152-рэ республикэм щызэрахъагъэу АР-м хэгъэгъу кIоцI IoфхэмкIэ и Министерствэ ыгъэунэфыгъ.

Поселкэу Тульскэм дэт почтэм иIo-фышIэ мыхъо-мышIагъэ зэрихъагъэу Мыекъопэ районымкIэ ОБЭП-м иIo-фышIэхэм агъэунэфыгъ. Мы илъэсым икыхъагъухэм аджэ иIoфшIэн къыз-фигъэфедзэ, бзылфыгъэм къалэхэу Тверь, Ярославль ыкIи Москва къа-рыкIыхи поселкэм щыпсэхухэрэм къа-фэкIогъэ посылкэхэр зэтырихыхи, ахэм адэлэхэм азыныкIо дихыгъ. Нэбгыри 6-м яягъэ аригъэкIыгъэу мы Ioфым хэтых. Ахэм сомэ мини 8-м ехъу зэрар арихыгъ.

Чъэпыогъум и 14-м лъыхъон Ioф-тхъабзэхэм яшIуагъэкIэ, УВД-м иIo-фышIэхэм илъэс 15 зыныбжэ пшъэ-шъэжынытIу Мыекъуапэ къыщаубы-тыгъ. Пчыхъэрэ акIуачIэ къызыфагъэ-федзэ, ялэгъу пшъэшъэжыыхэм со-товэ телефонхэр къалэм игъогухэм ащатырахышIтыгъэх. Мы бзэджэшIа-гъэмкIэ уголовнэ Ioф къызэлIуахыгъ. Джащ фэдэу тыгъон бзэджэшIэгъи 3-ми ахэр ахэлэжыагъэхэу агъэунэфыгъ. Чъэпыогъум и 9-м щыгъынхэр зыша-щэрэ тучаным кофти 3 ыкIи джинс гъончэдж чIахыгъ. ЗэкIэмкIи сомэ мини 4 зэрар тучаным рагъэшIыгъ.

Чъэпыогъум и 14-м Красногвардей-скэ районым хэгъэгъу кIоцI IoфхэмкIэ

идежурнэ часть илъэс 22-рэ зыныбжэ бзылфыгъэм исабай ахъшэ тырахы-гъэу макъэ къыригъэлугъ. Чъэпыогъум и 12-м илъэс 17 зыныбжэ студентым зыныбжэ имыкIугъэ сабыир ыгъэщы-ни сомэ 400 тырихыгъ. Милицием иIoфышIэхэм улпъэкIунхэр зашIыхэм, а мэфэ дэдэм зэгугъэхэрэ студентым илъэс 16 зыныбжэ ишъэогъур игъу-сэу джыри зыныбжэ имыкIугъэ са-быим сомэ 400 къытырахыгъэу агъэу-нэфыгъ. ХъункIэн бзэджэшIагъэмкIэ уголовнэ Ioф къызэлIуахыгъ. Джы кIэ-лакIэхэм къарыкIощтыр хыкумым ыгъэунэфышIт.

Чъэпыогъум и 15-м мызэу-мытIоу унэхэм арыхъэзэ тыгъон бзэджэшIа-гъэхэр зезыхъагъэу, Красногвардейскэ районым щыщ кIэлакIэр Мыекъопэ милицием иIoфышIэхэм къаубытыгъ. Унапчэхэм якIушIт IункIыбзэхэр къа-фигъотыхэмэ арыхъэзэ, унэм илъ ды-шъэ пкъыгъохэр къарихышIтыгъэ. Io-ныгъом и 16-м урамэу Шэуджэным ыцIэ зыхырэм тет унэм илъэс 35-рэ зыныбжэ бзылфыгъэм иунэ ихыи сомэ мин 80 зытефэшт мылкъур рихыгъ. Джащ фэдэу Ионыгъом и 24-м ура-мэу Пионерскэм тет унэм сомэ мин 26-рэ зыосэ мылкъур ритыгъукIыгъ.

ЮБИЛЕЙХЭР

МУРЭТЭ ЧЭПАЙ иапэрэ пьесээр «Батырымр» «Шьузабэхэм-р» режиссеру Курашын Аскэрбий театрэм шигъэуцугъэх. «Шульэгъуныгъэр — мэлшоху» зыфилорэ комедиер режиссеру Сулейман Юныс камернэ музы-кальнэ театрэм шигъэуцугъ.

Пьесэу «Ным игумэки» Иоф дзышлИ, театрэм шызыгъэуцугъэр режиссеру Хьаклэгъогъу Къэсэй. Спектаклэу «И-натлэм игъэрхэр» Лъэпкъ театрэм шы-зыгъэуцугъэр режиссеру Нэгъой Инвер. Драматургым июбилей ехьулэу «Шьу-забэхэр» икларыкэу Лъэпкъ театрэм шызыгъэуцугъэр Урысыемрэ Къэбэртэе-Бэлькьарымрэ язаслуженнэ артистэу, Кубань искусствэхэмкэ изаслуженнэ

«Сэ укысфэмыгумэки» зылорэм нахь фэгумэклипхь. Ным нахь лъаплэ щымылэу, ащ сыдигъуи уфэгумэклин фаеу зылытэрэмэ ащыт тхаклоу, драматургэу, Урысыемрэ Къэбэртэе-Бэлькьарымрэ язаслуженнэ артистэу, Адыгэ Рес-публикэм инароднэ артистэу, Бла-щэпсынэ щаплугъэ Мурэтэ Чэпай. Ыныбжь илээс 70-рэ зэрэхъугъэм фэгъэхьыгъэ пчыхъэзэхьыгъэ Адыгэ Республикэм культурэмкэ и Министерствэрэ тиреспубликэ и Лъэпкъ театрэрэ Мыекъуапэ щы-зэхашэрэм тигъэшлыгъэ гупшысэ-хэр мыщ кыкылэзэхьыгъэ.

Гъатхэм бжыхьэр егъэдагъэ

Иофшлэшхоу, Адыгэ Республикэм ина-роднэ артистэу Зыхьэ Заурбий.

Гуклэ

сыдигъуи дэгъушылэ

— Непэ, тьян, симэфэки, — спектак-лэр пэублэ гушылэи кызылэуехы Му-рэтэ Чэпай. — Синыбджэгъухэр, сифа-хьылхэр, сиблагъэхэр, синэлуасэхэр кысфэклиуагъэх. Симынэлуасэхэри ахэ-тых...

Юбиярыр имэфэки кызырэдэго-щырэм кыпкырыкызы, ным гурфэбэ-ныгъэу фырилэр, шлу фишлэ зэрэшлои-гъуагъэр кьелуатэ, гуклэ дэгъушылэ. Спек-таклэм гупшысэ хэхыгъэу уигъэшлын ылэкълыштыр «кызылэпкырихызы», Ч. Муратим едзыгъо зэфэшхьафхэм кьа-щилорэр шылэныгъэм кыхэхыгъэх. Ак-терым изакъоп, залым члэхэми гухэки нэпсыр нэгъушхьэм ралэкълэхэу олэгъу.

Заор, гъаблэр, шылэныгъэм инэмы-кырэ кыныгъохэр зэпчыхэхэ, шьуза-бэм ыплугъэ Ч. Муратим икьуаджэ щил-лэгъугъэр, ыгу ихьыкыгъэр ары пьес-сэм кырилотыкыгъэр.

Епльыкълэхэр

— Спектаклэр апэу загъэуцум тыныб-жыкълэу рольхэр кыныгъыгъагъэх, — игупшысэмэ ташегъэгъуазэ Урысыем изаслуженнэ артисткэу, Адыгеим ина-роднэ артисткэу Уджыхьу Марыет. — Хэгъэгъу зэошхор зыпэкълэуагъэхэр, шьу-забэхэр кьэтлэгъуагъэх. Джары спек-таклэм тыхэлэжэныр нахь лэшлэ кыт-фэзышылэщыгъэр.

— Адыгабзэкълэ кьашлырэ спектаклэм узыгъэгъыни узыгъэгъыни хэолэгъо, — ело театроведэу, АР-м искусствэхэмкэ изаслуженнэ Иофшлэшхоу Шьхьаплэ-кьэ Къэсэй. — Артистхэм бзэр дэгъоу агъэфедэным, кьалорэр алушылэным фэшл Уджыхьу Марыет Иофшхо адишлагъ, ащкэ лъэшэу тыфэраз. Му-рэтэ Чэпай психологизмэр ыгъэфедэзэ, пьесэхэм купкэу ялэр кызырэдэлуи-хырэ шылкэр шлогъэшлэгъон.

Артистхэм кьуачлэ

кьахэзылхьагъэр

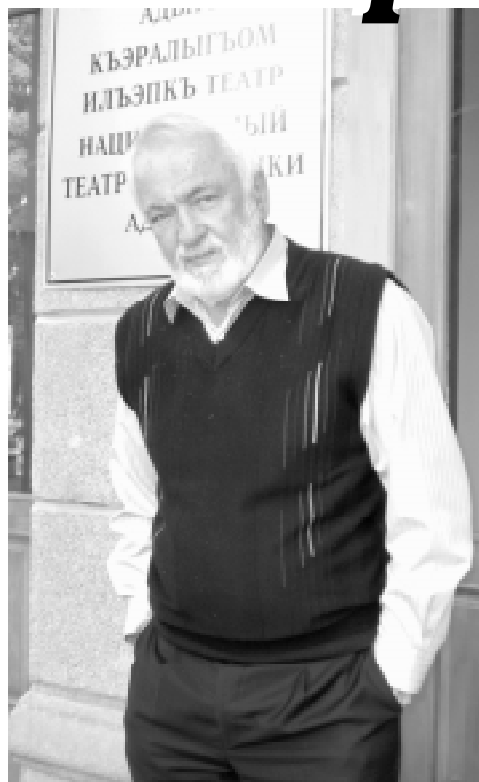
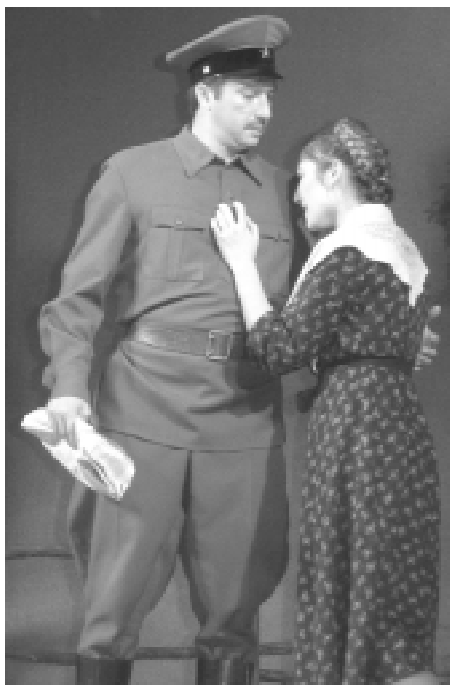
— Кытэхьылыкыгъэп. Спектаклэм кылотэрэ лъэхьаныр тымылэгъугъэми, тыгуклэ зэхэтшлагъ, — кьелуатэ артист-кэ ныбжыкълэу Батыжэ Фатимэ. — Пьес-сэм апэу тызеджэм гурылогъошлу кыт-фэхьугъ. Тыгъымэ тызэлунэжыкызэ роль-хэр кьэтшылэщыгъэх. Кьыддэхьугъэр те-атрэр зикласэмэ нахьышлоу кьалэгъу-щтэу сэлътэ. Мурэтэ Чэпай гъунэ имы-лэу тыфэраз. Гупшысэу тигъэшлыгъэр бэ. Ащ фэдэ спектаклэхэм тэ, артистхэм, та-

гъасэ, таплу. Тхьаегъэпсэху режиссеры, цыхьэ кытфэзышлыгъэ пашэхэр. Мурэтэ Чэпай артистэу Иоф дэпшлэнкэ лэшлэ, ипьесэхэм уахэлэжэныр уклэхьопсынэуи щытых. Имэфэки пае сыфэгъушлэ.

— Спектаклэм роль кыныгъышылэ угъын, ушхын, гур бгъэлэпэрэпэн плэ-кышты. Сидэушты ахэр кыбдэхьышты-ха? — теупчы пшъашгъэм ироль кьэ-зышлыгъэ Нэхэе Мэрджанэт.

— Тиклэлэгъаджэхэр, тилофшлэгъу-хэр арых тышхынэуи тыгъынэуи тызы-гъэсагъэхэр. Тафэраз. Ролым гуклэ сы-хэхьагъ, сыкыхэкълэжыкыны слэкълэуи кысхэхьу. Ащ фэдэ спектаклэхэр непэ лъэшэу тышкылагъэх.

Даур Жанн, Болэкъо Аминэт, Джымэ Зарем — ахэри спектаклэм хэлажэх. Кьашлырэ рольхэм псэ кьапагъэкълэным фэшл зегурылэныгъэ зэрэхэлэжыгъэм кли-гъэгъушлуагъэх.

забэхэр» зыгъэуцужыгъэ Зыхьэ Заурбий.

— **Спектаклэм угу хэлхьагъ, ар-тист ныбжыкълэхэр хэпцагъэх. Къа-лэхэм, кьуаджэхэм кьацагъэлэгъоным фэгъэхьызыгъэ.**

— Спектаклэм цыф маклэп дэлэжы-гъэр, зэкълэ зилахь хэзылхьагъэмэ сафэ-раз. Зэо илээсхэр зыфэдагъэхэр, бзыль-фэгъэмэ ащэчыгъэр Мурэтэ Чэпай зау-лэрэ кьезгъэлотагъэх, артистхэр ярольхэм ахэсхэнхэм фэшл шьхьафэу Иоф адэс-шлагъ. Ащ фэдэ лъэхьан тибзылфэгъэ-хэр зэрэхэтыгъэхэр артист ныбжыкълэхэм ашлэш дгъэхьун фэгъэх.

— **Артистхэм ашлогъэшлэгъонэу, зыкли емыгъэххэу Иоф зэрадапшлэрэр кысэллогъагъ.**

— Спектаклэр народнэ драмэм фэб-гъадэ хьушты. Хэгъэгъу зэошхор кызежы-гъэр илээс 70-рэ, теклоныгъэр заом кы-зышдыдахыгъэр илээс 65-рэ зэрэхьухэрэм спектаклэр ятэпхы. Тарихьыр театрэм иамалхэмкэи цыфхэм кьафэтлэтэн фае. «Шьузабэхэр» кьаугупшысыгъэу щытэп, цыфхэм кьахэкълэу. Арышъ, пцлы уусы хьуштытэп, сценэм пцлыр кызылгъепхьэкълэ цыфмэ укьашлэшт, агу хэбгъэкълэшт.

— **Сыда анахьэу артистхэм аналэ зытырагъэты пшлогъуагъэр?**

— Шьугу кьыдэкълэрэ кьашьуло, гу-клэ шьугушылэн фае. Джары ясложы-гъэр. Заом ыкыб ушылэу улэжэныр кыныгъэ. Цыфмэ агу амыгъэкълэу Иоф зэрэшлэщыгъэр, лэпылэгъу зэрэфэхьы-жыштыгъэхэр спектаклэм кыныгъыдгъэ-лэагъо тшлогъуагъ. Узэкъотмэ узэрэ-лэшыр спектаклэм кыныгъыдгъэщыгъэу сэлътэ. Ащ пае Мурэтэ Чэпай, артист-хэм сафэраз.

— **Заур, апэрэ спектаклэу бгъэуцу-гъэм гъогумаф этэлэ. Ятлонэрэ, яцэ-нэрэ спектаклэхэр ащ кыкылэжы-кълэщтыхэ?**

— Нурбий, ар упчлэ кызырэкълэп. Сшлэрэп тапэкълэ шылэр. Сшлогъэшлэгъон пьесэхэм сызыфахэнкэи пшлэхэштэп. Уахьтэр анахь упчлэжыгъэу дэгъу.

Ылчлэ изакъоми

Граждан заом илхьыжыгъэу Василий Чапаевыр Мурэтэ Чэпай тыгу кьегъэкълэ-жы, тарихьым тыхэщ. Урысыем иску-ствэхэмкэи изаслуженнэ Иофшлэшхоу Хьаклэгъогъу Къэсэйр Ч. Муратымрэ илээсыбэрэ Иоф зэдашлагъ.

— Режиссер сэнэхьатыр силэу Адыгэ театрэм Иоф шысшлэнэу зесэгъажьэм апэу кысхьыгъагъэмэ, опыты зэрэсими-лэр кьыдалыгътэзэ, лэпылэгъу кысфэхьы-гъэмэ ащышхы Жэнэ Нэфэстрэ Мурэтэ Чэпаерэ, — ело Хьаклэгъогъу Къэсэй. — Театрэм лутхэм дисциплинэ пытэу ахэлтыр шылэныгъэм епхыгъэу шытыгъ. Ролым Иоф зэрэдэпшлэщтым артистыр фэбгъэ-сэным пае нахьыжыгъэр упчлэжыгъэу зэрэшлэщтыгъэхэр сшыгъушпэжырэп — ухагъэуагъонэу шытыгъэхэп. Чэпае Отеллэ ироль кыныгъынэу зесэлэом нэшлу-клэ кызырэдэпшлыгъагъэр кьэсэшлэжы. Театрэм члэки республикэм культурэмкэи иминистрэ игуадзэуи зэрэщытыгъэм кы-хэзгъэшырэр лэнэтлэшхом лутэу артист сэнэхьатым ишгъэфхэр нахьышлоу зэри-гъэшлэнхэ зэрилэжыгъэр ары. Режис-сер шьхьалэу сызэрэщытым кыхэкълэу театрэм сышылэу сымакьэ фэслэгъэуи хьы-щтыгъэ. Министерствэм сызыкълэу гужь зыкли кысфырилэгъэп, ишыкълэуи ыгы-тэмэ пхьашэу кызыдэгъушылэщтыгъ. Ар-тистыр дэлэон, Тхьэм фэдэу режиссеры ылыгътэзэ, цыхьэ фишын, гурылон фае. Сабым ычлэплэ итэуи артистым кызы-щигъэхьыгъэ, режиссерым кырилоэрэ ышлэш ыгъэхьун фае. Чэпае а лъэны-кьохэмкэи щысэ тепхынэуи щыт. Ыныбжь лыкълуатэ кьэс янэ лытэныгъэу фишлы-щтыгъэм хэхьо, артистэу, драматургэу, тхаклоу зэрэщытым яшлуагъэкълэ итвор-чествэ зегъомбгъу, ипсынэкълэчэ чьа-кьорэп.

Мурэтэ Чэпае игъатхэ ешлушлагъэшъ, ибжыхьэ мэбагъо. Бэгъашлэ охьу тигъэзет иныбджэгъушлоу, Чэпай!

ЕМТИЛЬ Нурбий.

Сурэтхэр спектаклэу «Шьузабэхэм» кыныгъытхыгъэх.

ЦУЕКЪО ЮНЫС

НЭПС СТЫРЭУ БГЪЭГУМ УДЭЛЪЫН

Роман

(КъызкIэлъыкIорэр
чъэпыогъум и 17-м
къыдэкIыгъэ номерым ит).

— Мары сэкIо, мам, о
щылъ рэхъатэу... — пшъашъэм
ипчъэлъх макъэ къэлъ.

Джащ фэдэхэр ным ыгу къе-
хъэх загъорэ: сэмэркъэоп ныла,
пшъашъэжъыем марышъ шъ-
гъогогъу пIэлъ тыгъэр къызэ-
кIихъажьын фаеу тхъэмкIэгъо
чIыплэмэ арыфагъ. Щэгъого-
гъу! Узиджагъоми ащ фэдэ
ушэтыпIэ Тхъэм къыерэрэмьт!
Апэрэ зэкIэхъэгъур, шъыпкъэ,
Iэужыр зэритыгъэ Лъэхъушчы-
къо Инвер ылъэныкъу къызэ-
рыкIыгъагъэр. КIалэм ятэшы-
пхъум ишъэо чъэпхыгъэшхо,
кIэлэ бзаджэмэ ахъагъэу
зыфалощыгъэр, Пшызэ псыхъо
тет шлюз-лъэмыджышхо зэ-
хэтхэм аджъ, мы тапэкIэ шы-
хъугъэгъэ автомат зэхэошхом
хъукIыгъагъэ хъугъагъэ. ЯтIо-
нэрэмкIи Инверыгъ зилэжъа-
гъэр. Мо лъфыгъэ закъоу мы
тапэкIэ къаукIыгъагъэм, къы-
гъэшлагъэм ежъ нэрызы ымы-
шыгъэм, арэу зытеупIэпхыа-
гъэ бетэмалым, бзылфыгъэм
игъаши зыдихъыжыгъэ, аужы-
пкъэрашъхъэм, тхъамыкIэм
илъэс Iанэр шъаом фишIыжы-
нэуи игъо ригъэфэжыгъэп.
Нэпсы стырэу бгъэгум дэуцау-
гъэр арэу аIо бзылфыгъэм
аджал фэхъужыгъэр. Ащ нэ-
ужым, Тхъэм зэрилонэу, уахъ-
ти тешIагъ, ныбжыкIитIум
агумэ стафи арыхъуагъ, гъэ
кIыхъэшхор тешIи, джырымэ
пIэлъ гугъум ящанэуи зыше-
нэцIынхэм, ежъхэм шъхъае-
м, Беллэдхэм, ятатэ зэоапсэ хъу-
гъэу яшагу къафыдашъжыгъэ.
Ар гъэрэкIу, аужырэ бэдзэогъу
мазэм икIыхъэгъум дэжъ зы-
хъугъагъэр. «Жигули» цIы-
кIумкIэ Туапсэ помидор яща-
гъэу, къэкIожьызэ, Псыфабэм
къэмысыжыпагъэу, ыпэрэ
джабгъу шэрэхыр кIэутыгъэу
ары гаишникмэ нэужым къэба-
рэу Хъымсадэ къыфахъыжы-
гъагъэр...

— Лъэжъан гушэр нэхъу аIо-
ба, си Б е л л э мыгъожъ, —
Iэпэ IэплъэкIыр ыIупэ Iуикъу-
зэзэ, гъымэкъэ махэкIэ къы-
Iуагъ Беллэ янэкIэ инэнэжъ,
хъадэгъэ ужэу шагум дэкIыжы-
зэ. Шагум зыщидэкIыжыным
етIани гугъэузышхо хэлъэу нэ-
нэжъым, сабий цIыкIу пIонэу,
пшъашъэ зидэклогъушхор джы-
ри зэ ыбгъэгъу чIикъузэжыгъэ.

Къадыр чэщ зэкIо шъэо-
жъыемэ афырихыштыр зилэ-
ужыгъор Беллэ ебгъэшIэ-
жынуу шыгъэп. Адрэми, джащ
фэд, ашIэ хъужыгъэ тIэкIу-
шъокIукIэ къызэрэмытэщтыр,
хъау, пшъашъэр зэрэхалэлы-
жып: мыр ош пай, о мыр оуи,
мыр зэстырэр оры», — ыIозэ,
жыгъэеп — тхылыпIэ ахъшэ-
хэр язэфэдэу аIэкIельхъэ, хъау,
аIэкIеко нахъ аш, Iофышхо зы-
ригъэшIызэ, гушIом ыгъэлуп-
чъапчъэзэ. Джары ежъ кIалэми
язэчыр къэлони Тэтэрщыкъомэ

якъэлэпчъэлъ бэрэ, бэрэ зыкIы-
щызэпамыгъэурэри. Джащ фэдэ
къэбзагъ бысымыр, Испан, зэ-
псау лъэхъанми, къылухъагъэ-
хэр умыгъэразэхуу къыпфидэ-
щтыгъэп.

Къызэримыгъэжэжынынхуу
ыIозэ, гуIэжъзэ марышъ Беллэ
екIы. Ошха, хъаумэ ос тIоупса
пшъашъэм ынэлъ зыгорэ къы-
тефагъ. Джырымэ къыхъажы-
гъэба зыщыпIоными ятIуани
ящани... нэмыкIмэ яшIушIэ
нэжъымыр дахэу къыхадзэ.
Белли игуап, унэмрэ къэлэп-
чъэлумрэ азыфагу ит. Зэ
шъхъае, зэкIэри Беллэ зэфи-
гъадэхэрэп. Дэхэ дэдэу, гум
епкIылIэу къэзыIохэрэр къахэ-
кIых, шъхъашъоцыр къыгъэтэ-
джэу. Ахэм тIэкIу нахъ ягугъоу
ыIозэ, гушIомрэ шыгъумрэкIэ
егъэтэмамэх, ау нахъыбэмкIэ
ащ фэдэ кIэщыгъошхор пшъа-
шъэм къызытебанэрэр ипшъэ-
шъэжынегъу лъэхъаныр, ежъ-
ми, къаигъэ ашIуишIмэ, Къа-
дыр чэщым зашIухъэштыгъэ
пчыхъапэхэр гум къызыри-
дзэжъхэкIэ ары. Ащыгъум
яплIэнэра, ятфэнэрэ класса
Беллэ зэрысыгъэр. Ипшъэшъ-
гъу-ныбджэгъу цIыкIухэр
ыхъыжыжыхэти, гъусэгъу
ышIыштыгъэх. Ар зэрэтхъэ-
жыштыгъэр, ыгу шэ зэрэтэ-
хоштыгъэр! Игъусэхэри ары.
Нэжъымыр езырэрэ езыгъэ-
шIэгъагъэри тэтэжъэу Нормэ-
рен, итатэ ят, «сэ ситэтэжыи
мары сэри зэрэсигъэшIэгъа-
гъэр» — ыIозэ.

ЕмыкIу хэлъэп, зымышIэрэм
пае къэсIон: нэкIмазэр быслъы-
мэмэ зышауахырэм ипчыхъ а
Къадыр чэщыр, теулэшIожъ
папкIэу зашIы хабзэр, хъау,
Алахъталэм апэрэ Iэятыр Пе-
гъымбарым къызыфырари-
гъэхъыжыгъэ чэщыр ары Къа-
дыр чэщри зытефэрэр. ГъэшIэ-
ным арэуштыгъу кыпэрэкIо. Непэм
шъхъаеми марышъ адыгэмэ
лъагъэкIуатэ джарэуштыгъэ. Хэт-
рэ быслъымэни зэрэамалыр
ары ащыгъум къэлэпчъэлъум
къылухъэрэм иIалъмэкъ фы-
рилъхъэрэр: шэламе, хъаку хъа-
лыжъу, нысэишъыжым ахы-
рэр, пIэстэпхъэ натрыф хъа-
джыгъ, е коц хъаджыгъ, е мы-
хъаджыгъэми лэгъэжъыем изэу,
ары — хэти зыфэкъулаир ары.
Ау джы мы лIэшIэгъушхохэм
язэблэкIыгъом а тынхэм зэхъо-
кIыныгъэшхохэр хъатыукохъа-
блэмэ афаригъэшIыгъэх. На-
трыф, коц хъаджыгъ, коц лэгъэ-
жъыи зыфэпIощтхэр ыкIи ны-
сэщэ хъалыжъохэр (нысэхэр ра-
шъыжыхъэ хъумэ хъатыукохъа-
блэ, хэкури зэрэпсау пIон аш,
къышчырахъаIыштыгъэм фэдэ
джы къащырахъаIыжыгъэрэп)
щатыжыжыхэрэп. Ассортимен-
тыр лъэшэу зэрахъокIыгъэ:
джы IэшIу-IушIухэр ыкIи ахъ-
щэр ары нылэп! Ау макIэ нахъ
мышIэмэ, Беллэ нахъыпэрэм
къыхиубытэжыгъэ. Къыхиу-
бытэжыгъэ шъхъаеми, ащыгъу-
ми конфет-пранычхэр арыгъэх
аныхъэу Беллэ икIасэщтыгъэ-

хэр, хъау, дэгъоу къэсэшIэжыи,
зыфэкъаигъэщтыгъэр. Сыд пае
сыушъэфыжыи — зэкIэ адрэ-
хэр тэ къытитыжыштыгъэ,
игъусэхэмкIэ хъалэл дэдагъ!
КъызэрэсшIэжыпэрэмкIэ, а лъэ-
хъаным яунагъокIэ нэнэжъ-тэ-
тэжъмэ алъэхэсыгъэх. Хъатыу-
кохъаблэ къагъэзэжыгъэ-
кIагъ. Ащ ыпэкIэ бжъэдыгъу
ит чылэшхо горэм Испан фи-
зикэмкIэ щыригъаджэщтыгъэх.
Джы мы зычIэсхэ етIэ унэр,
мыиш-мышIыкIоу сыдми, пIэ-
шхъо набгъом ехышъэрэу зэ-
хиуфэрэти, ибынжыи къыри-
цэлIэжыгъагъ.

* * *

Хъатыукохъаблэ чылэр —
чылэшхо, район гупчэу зызэты-
ригъэпсыхъэзэ, непи зеушъом-
бгъу. Зэшъхъэзашъоу шымыт
чIыгубэ-мэзыбэм къауцу-
хъагъэу бгышъхъэ хъазыр зы-
тесыр: адыгэ чылэжъ шъыпкъ.
Краснодар къэлэшхоми пэмы-
чыжъэ-пэмыблэгъэ дэд. Ары
нахъыбэмкIэ урыс-къэзэкъ
унагъохэри къуаджэм псэупIэ-
кIэ къезыгъэнэцIыштыгъэхэри.
Тэтэжъэу Нормэрен (лыжыым
ыцIэ шъыпкъэр Бэчкъан, ау ар
къыозылонэу мэкIэ дэд Хъа-
тыукохъаблэ непэ къыдэбгъо-
тэщтыр!) колхоз тхъаматэу зы-
щэтым чIыгулэжъхэми, пхъэ-
шIэ-тенэчышIхэми, нэфэшъ-
хъаф Iэпэ-Iасэхэми — къыри-
гъэблагъэщтыгъэхэр нэбгырэ
пчъагъ. Ащ ишIуагъэкIэ, къо-
джэдэси, нэфэшъхъаф къэкIо-
накIохэри зэрэзэхэтэу а унэгъо
мин зытIушыр чылэм джы
щэпсэу. «Тэтэрщыкъо Нормэ-
рен Тхъэр етагъ кIэлэ хъуп-
хъэхэр илэх», — еIо Хъатыу-
кохъаблэ дэсым изыкIэлъэ-
ныкIо. — Ежъ-ежъырхэу на-
сыпыр кIэлэхэм зыфашIы-
жышъ Тхъэр ятагъ, о узэмы-
бзэижъмэ Тхъэри къызэротэн
шIэп, — ятIонэрэ кIэлъэны-
къоми, хъарамыгъэ химыль-
хъэу, ары къэс къызэпырегъэ-
зэжы. — КIэлэ дэгъухэр джау
сыдми чыгыи шъхъапэм къы-
пыкIэхэрэп.

Анахъыжыр Испан. Хъым-
садэ илI, физик-математикэу
институтым щеджагъ. Ащ
къыкIэлъыкIорэр Мэзбэч, ащ
диплом пIыжыкIэ къэлэ чы-
жъэ горэм мединститутыр
къышчыуыгъ. Кыдагъэнэжыи,
хымэ кIалэм Мэзбэч къышчы-
лэжъагъ. Республикэ тIлэ зэ-
хъум Минздравыр кIэлъэлъи,
районым къызырагъэгъэзэ-
жыгъэр илъэс зытфы-зыхым
ехъужыгъэныштыгъ. Кышцагъ,
кIалэхэр илэх, чэчэн умы-
Iощтмэ, бзылфыгъэ кыпшIэ
пчэнэ ишыгъэ дэхэшху. Адыгэ
пшIошIы. Марышъ, «Эллина,
Эллиночка», — аIозэ сымэджэ-
щым чIэтмэ аIэгъу исэу къыра-
хъаIы. Врач шъхъалэм зэри-
шъхъэгъусэм паеп, ежъ бзылф-
ыгъэм гукIэгъу-самбыры-
гъэу хэлъым ихъатыркIэ нахъ.
Эллине бзылфыгъэ узхэр
ары зыфэгъэзагъэр. Бэчкъан
ыпхъуитIуи джащ фэд, гъэса-

гъэх, тIури бухгалтер IэнатIэмэ
аIутых. Ау нахъыкIэм, Изабел-
лэ, ышнахыжъ фэдэу, диплом
пIыжы ил! БэмышIэу чылэм
щыщ кIалэ горэм дэкIуагъ.
ЗыдэкIуагъэр бизнесмен пхъа-
шэу игугъу ашIы.

Сыдэу щытми, къехъулIэ-
щтыр уахъыеу къыфэкIуагъ
пIонэу, Испан иакъыл тефи, унэ
фэбэпIэ зэкIэупкIэгъэ гоуз ари-
гъэшIыгъ. Ыпшъэ уимыгъэ-
кIонэу арыми лIыр лэжъэкIо-
шхоу щытыгъ: физикэмкIи ри-
гъаджэщтыгъэх, бжъэ цыкIум
фэдэу, тыди щыIэныгъэм икьэ-
гъэгъэ IэшIу горэм ыпэ хэлугъэ
зэпытыштыгъ.

Нахъыжъмэ язекIуакIэу, ятэ
ихэпIэжъ Испан къызебгы-
нэм, илэгъэшхо щылагъэп. Лым
иIофхэр апэм хъылъэ дэдагъэх.
Ау ашхын ямыIэкIэ арыгъэп,
цIэпIагъэкIэ нахъ, арэуштыгъу
Къадыр чэщым, кIэлэхъужъ
щыгъынкIэ зифапэмэ, нэшIошI-
нэрыгъыгъэкIэ Къадыр чэщым
Беллэ зыфыхахъэщтыгъэр...

* * *

...Псэлъыхъомэ якъэкIон
зыщырагъажэрэм лъытефэу
шъэожъыем, фэмыяхъэху, Тэ-
тэрщыкъомэ якъэлэпчъэлъу зэ-
чырыр щызэпагъэу: пшъашъэу
къаышIушIэрэм ежъмэ якIэ-
лэгъаджэ зэрипсэлъыхъор
ашIэшъ мэукIытэхэ, хъаумэ
кIэлэгъаджэм шэщтэхэ! Со-
ветскэм игъом, «з а с т о й н э»
лъэхъанхэм Къадыр чэщым
хэхъанхэу кIэлэеджакIомэ фи-
тыныгъэ ялагъэп. Ухэхъагъэми
укъызаубытыкIэ къыкIэлъы-
кIорэ мафэм уятэ-уянэхэр
школ директорым ыдэжъ чIа-
ригъащэщтыгъэх. Ари ары, сэ
къызэрэсшIошIырэр нэфэшъ-
хъаф: ячылэ пшъэшъэ хъалэ-
лыжыым ягъэ рагъэкIынэу фа-
ехэпышъ ары! АрынкIи мэхъу.
ЕтIланэки олэгъуа, Беллэ идэ-
мыкIуакIэ энэгъуагъо шъэо-
жыыхэри егъэгумэкIыхэкIэ,
уазэрэхэплэщтымкIи лъэшэу
агуи къегъукIэ.

Мызэгъогум зэчыраIохэр
Тэтэрщыкъомэ якъэлэпчъэлъу
зыщылуIыжынынхэм, «Ф и з и-
кы р и» къакIуи, къаIуупIагъ.
ЫмышIэжыыхэ хъуна, кIэли-
щыр амакъэкIэ кIэлэгъаджэм
ышIэжыгъэх, ау, ичхур, джы
перестройкэр зэрилъэкIы тIэ-
кIоу макIо! ЛъэхъаныкI!

Физикур зыщIэр джы Лъэ-
хъупшыкъо Инвер, мы пред-
метымкIэ ригъаджэхэу зэрэ-
хъоу кличкэу къыфыхахыгъ,
иныбджэгъухэр ары мырэу-
щтэу къытезыгъэнагъэхэр.
УзышIошIырэмкIэ ар зы ары-
хэп нахъ, зыригъаджэхэрэр ма-
рышъ зы арыхэп, Тэтэрщыкъо
Испан зыщымылэжъым къы-
щыублагъ. Пчыхъэрэ джы Бел-
лэ дэжъ щысхэ хъумэ, «Физи-
кур», «Физикур» аIозэ ажэ
дэкIырэп. Зытэхухъэрэри къэ-
шIэгъуай.

Мыш дэжъым зэчыраIомэ
Лъэхъупшыкъом сыдми зыгорэ
аримыIомэ хъуштыгъэп. Зы-
шъхъэ щызыгъэзыежыпэрэмэ

акIэлъыджэжыгъэ зигъэсэмэр-
къэузэ: — Смотри мне, ны-
къоуасэ зижъугъэкъурэ нэуж
зышъуымыгъэкIодыжъ! Закус-
кэр сэ сиIоф... Хъа-хъахъ! —
рагъалоу шъэожъыемэ язэрэ-
гъэшх макъэ къыпэджэжыгъ.

Фэсакъыпэзэ къэлэпчъэжыи-
ер Инвер къызышчылуихыным
осыцэр ыIэкIы щызэхышIагъ.
Джащ фэдэуи фэсакъыпэзэ
фешIыжы. Беллэ янэ жыпсэу
зэрэгъолыжыжырэм шыгъуаз,
ыгу къыфидэрэп. Лыеу макъэ
ыгъэлъу шIоигъоп. Къэлэпчъэ-
жыи хъалъкъыр зыкIыпэрэр
кIалэхэр чэщныкъом дэкIы-
жыыхэ хъумэ ары. КIыргъ
псыгъор зымы шIоIофыжыпэрэп!
Пэлъулашъом зыщыдэкIоеным
шъэожъыемэ мычыжъэу къы-
щыхадзагъ:

Къадыр чэщыр я Алахъ,
Чэщэу щыIэмэ анахъ лъапI...
Ныпчыхъэрэ пчыхъэм Хъым-
садэ хэчъыен ылъэкIырэп. Сы-
мэдждэщым щыIэ хъумэ ащ
фэдицэу зэхышIэрэп шъыу,
кIомрэ чъэмрэ сыдигъокIи
ахэт. Ау яунэпчъэшъхъаIу
ыкIыб къызэрэхъужъэу, ыIа-
къохэр фэмыхъыжыыхэу, умы-
шIэмэ нэрымылэгъу елбэткIэ
мыжъобгъур зыгорэм къапи-
шIэрэм ехышъыр, зыкъызэра-
хъокIы. Мы тапэрэ гъэретыр
щыIэжыгъушэп. «Гъэрет мыухы-
жып тыдэ кыкIын, адэ, Си-
Iуб», — еIо гуащэм. IофшIэни
ащыгъум пырикъуштыгъ, ша-
гум къызыдэхъажыкIи, Тхъэ
сIон, лым ыгу фэгъуштыгъэ-
ти, хатэми дыдахъэщтыгъэ,
быршъ-быршъ ригъалоу шIуа-
нэмкIэ пкIэу. Джы сыд, мары
шъэожъыер, Сэлымэ, лффы-
гышымэ анахъыкIэ дэдэр, унэм
къыришэжыи, ыгъэшхагъ. Ятэ
имашинэ къутагъэ сэшIыжыи
еIошъ чэщныкъо охъуфэ гара-
жым чIэсы. Зэгъэшхахэм де-
сэмэ аригъэкIуагъэмкIи Iууп-
чIыхъэ фэдэу зыригъэшIыгъ.
Мы тапэрэ пчыхъэмэ афэдэп,
Хъымсад телевизорыр хэз-
гъэнэн ыIуагъэп, мэшъыгъох.
Лыр, моу щымылэжъ тхъамы-
кIэр, арыгъэ телевизорыр зи-
кIасэщтыгъэр. Неуш урокэу
илэщтмэ зафигъхъазырмэ, унэ-
гъо хъызмэтмэ яфэIо-фашIэ-
хэр зыхыгъэкIыхэкIэ, пчыхъэм
етIысыллэнти, чэщныкъо охъу-
фэIэ къыкIэрыкIыжыштыгъ-
гъэп. СССР-р къызызэхэтэ-
къуагъэм, кремлэдэси, къэра-
лыгъо партIэшъхъэтети, ичхур
аIуи, хэгъэгу мылкъур зызэра-
пхъожыгъэм къышчыкIидза-
гъэшъ, емынэр къызылухъы-
кIырэ апч-бжъэ шIуцIэ зэхэ-
гъэпкIагъэм инэу къыумэхъы-
штыгъэ. Ау губышхо пIыыр-
стырыри ыгукIэ ригъэшIы-
штыгъэ. Къызыхыгъэр умы-
шIэу ежъ-ежъырэу ышъхъэ
рыгушIэжъэуи бэрэ къыхэ-
кIыштыгъэ. Испан ренэу ыжэ
дэкIыштыгъэп: «НахъышIум
щыгугъ, ау нахъыери къыдэ-
лытэтэз шIы, — зи а Сталин
пэшэшхом ымышIэу ылошты-
гъэп!»

(Джыри къыкIэлъыкIощт).

Зэкъошныгъэм игъогухэмкIэ НАХЬЫБЭРЭ ЗЭЛЫКЮЩТЫХ

Иорданием исенаторэу Хэкужъ Хъярдин лъэпкэ Иофыгъохэм апыл. Дунэ Адыгэ Хасэм ия VIII-рэ Зэфэсэу Мыекъяупэ щыкIуагъэм хэлэжъагъ, Адыгэ Республикэм ифутбол командэхэм язэIуагъухэм яплъыгъ.

— Хэкум бэрэ сыкъэкIон сымылэкIыми, культурэм, гъэсэнныгъэм, спортым, нэмыкIхэми афэгъэхьыгъэ зэхьокIыныгъэхэм сигуапэу зашчысэгъэгуазэ, — еIо Хэкужъ Хъярдин. — Адыгабзэм изэгъэшIэн нахьышIоу тыдэлэжъэн зэрэфаем Дунэ Адыгэ Хасэм игъэкIотыгъэу шытегушыIагъэх. ТиIахъ ащ зэрэхэтшIыхъаштым Иорданием тышегушысэщт. Тызыщыпсэурэ хэгъэгум иIэшхъэтхэр лъэпкэ Иофыгъомэ язэшIохынкIэ IэпыIэгъу кытфэхъух. Хэкужъ Хъярдин Мыекъяупэ стадионэу «Юностым» щыкIогъэ

футбол ешIэгъум еплъыгъ. «Кошхъаблэмрэ» «Гранитымрэ» гъэшIэгъонэу зэнэкъокъугъэхэу ылтытагъ.

Адыгэ Республикэм футболымкIэ ифедерацие ипашчэу Мыгу Рэщыдэрэ Хэкужъ Хъярдинрэ лъэпкэ зэпхыныгъэхэр гъэпытгъэнхэм фэшI спортым иамалышIухэр тапэки кызыфагъэфедэщтых. Хэкужъ Хъярдин командэу «Кошхъаблэм» икапитанэу Тхьаркхъохэу Казбек фэгъушIуагъ, нэпэеплэ Кубокыр ритыжыгъ.

— Iэкиб хэгъэгухэм къарыкIыр тилъэпкэгъухэм тэри на-

хьыбэрэ талукIэ тшIоигъу, — еIо Тхьаркхъохэу Казбек. — Футбол тыздэшIэнэуи тыфай.

Сурэтым итыр: Хэкужъ Хъяр-

дин «Кошхъаблэм» икапитанэу Тхьаркхъохэу Казбек Кубокыр ретыжы.

Къоджэ спортымрэ плуныгъэмрэ IЭНЭТИЭ ИН ЛЫХЪУРЭП

Атлетикэ онтэгъумкIэ Адыгэ республикэ IэлэцIыкIу-ныбжыкIэ спорт еджапIэм итренер-кIэлэгъаджэу, Джамбэчыи кышчызэIуахыгъэ зыгъэсапIэм Иоф щызышIэрэ Чэмбэху Анзор плуныгъэмрэ лъэпкэ шIэгъымырэ спортым мэ-хъанэу щаритырэм фэгъэхьыгъэу гуцыIэгъу тыфэхъугъ.

— Илъэс 15-м ехъугъэу къоджэ тренерэу Иоф сэшIэ, — еIо Чэмбэху Анзор. — Красногвардейскэ районым икIэлэцIыкIу-ныбжыкIэ спорт еджапIэу Шъэожъ Мурадин зипащэм гъусэныгъэ дытиIэу типшъэрылхэр зэрэдгъэцIэкIэщтхэм тыпыл.

— *Шъэожъ Мурадин Адыгэ-им испорт щашIэ, кIэцIакIо зыфэхъурэ Иофыгъохэм узэрэхлажъэрэ кытфэIуатэба.*

— УгукIэ узыгъэрээрэ IэнатIэм нахъ IэнэтIэ дэгъу шымыIэу зылтыгъэрэмэ адесэгъаштэ. Къоджэ спортым упылэу IэнэтIэ иным ултымыхъуныр нахьышIу. Наркоманием, шъон пытэхэм ныбжыкIэхэр ащыухъумэгъэнхэм тыдэлажъэзэ, спортым шIуагъэу хэлым кIалэхэри пшъашъэхэри шытэгъэгъуазэх.

— *Джамбэчыи атлетикэ онтэгъумкIэ зыгъэсапIэу кышчызэIуахыгъэм изытет укышчытхъунэу щытэп. Ащ кIалэхэр къешъуцэлIэнхэр кIин кышшъуцэхъуа?*

рагъапшэ ашIоигъо зыхъукIэ, Иофыр лыкIотэщт. Гурыгъ еджапIэр бэшIагъэ зашIыгъэр, кIэу рагъэжъагъэр заушчытхэр тшIэрэп. ТелъхъапIэмэ талыхъоу тинахьыжъхэм кытфадэщтэп. Тхъау-сыхалэм иIоф зэрэкIэмыкIырэр тренерхэм, кIэлэгъаджэхэм кыталоштыгъ — ащ шIуагъэ хэтыгъэу сэлъытэ.

— *Къоджэ гурыт еджапIэм кIалэхэр тутын щемышхохэу Джамбэчыи кышчысIуагъ.*

— Непэ тутын ешъоу плъэгъурэм зыфабдэкIэ, неущ аркъым, кIэпым апысшагъэ хъун ылъэ-кIыщт. Адыгэ шэн-хабзэхэм мэ-хъанэ ятэты, къуаджэм ыцIэ дэйкIэ рзыгъаIорэм пхъашъу тыдэгъу-шыIэ.

— *Анзор, гъэсэгъэ кIалэхэм Мыекъяупэ сащыIокIэ. Къуаджэм зэрэдмысыжъхэм кыххэкIэу зэпхыныгъэхэр шIуагъэхъа?*

— Мыекъяупэ еджапIо мыкIохэзэ РСФСР-м изаслуженнэ тренерэу Хъуажъ Мэджыдэ зауэрэ тылукIагъ, тикъоджэ спортсменхэм

ягухэлхэр кыфэтIотэгъэх. Апшъэрэ еджапIэхэм тикIалэхэр ачIэхъагъэх, джы Хъуажъ Мэджыдэ егъасэх.

— *ДжымыкIо Айдемыр Адыгэ къралыгъо университетым истудент, УелIыкIо СултIанрэ Дышъэки Ахъмэдрэ Мыекъяупэ къралыгъо технологическэ университетым щеджэх. КIалэмэ спортыр чIамы-дзыжъыщтэу кыуаIуа?*

— Сэнэхъатэу кыхахыгъэр ашIогъэшIэгъон. ЦыфышIу хъунхэу, обществэм ячIыпIэ шагъотынэу сыфай. Спортыр зыми пэрыоху фэхъурэп. Непэ къуаджэм дэс кIалэхэр зыцIэ къепIуагъэхэм акIырэплъых. Ар сыда зымыуасэр!

— *Наркоманиер анахъу тызыгъэгъумкIырымэ ащыц. Къалэмрэ къуаджэмрэ яныбжыкIэхэр гъогу пхэндэж наркоманием тыримыцэнхэм пае сыда унаIэ зытебгъэтырэр?*

— Республикэм сыкъытегушIэрэп. Джамбэчыи фэгъэхьыгъэу къэсIонэу сызыфаер къуаджэм адыгэ шэн-хабзэхэр зэрэщы-зэрахъэхэрэр ары. Унагъом, еджапIэм ар къашежъэ.

— *Лъэпкыр ззынхэу, ар зы унагъо зышIэу тлътэрэр адыгабзэр ары.*

— Тыбзэ зэрэдгъэлъапIэрэр адыгабзэкIэ кыдэкIырэ тхылхэм,

журналхэм тызэраджэрэр, гъэзетэу «Адыгэ макъэм» тызэрэ-кIатхэрэр ары. Тиспортсменхэр адыгабзэкIэ тэгъэгъушIэх, республикэм итарихъ зэрагъашIэ.

— *Анзор, Урысыем, Iэкиб хэгъэгъухэм ащыкIорэ зэнэкъокъухэм шIуахэлажъэ зыхъукIэ Адыгэ Республикэм иыракъэ зы-дэщыоцэ. Ар зытешъушIыхъэрэр кытанIо тшIоигъуагъ.*

— Тиреспубликэ илъэс 18 ныIэп зэрэхъугъэр. Урысыем ишъолъырыхэм Адыгеир нахьышIоу ядгъашIэ тшIоигъу. Дунэ зIу-кIэгъухэм тибыракъ шхъуантIэ ащыбыбатэу зытлэгъукIэ тырэгъушхо, тызыщыц чIыналгъэм кыкIэупчIэх.

— *Джамбэчыи тхакIохэр, шIэныгъэлэжъхэр, кIэлэгъэдэжэ дэгъухэр щанIугъэх. Спортсмен цIэрыIохэри къуаджэм кыдэ-кIынхэу огугъа?*

— Гугъэ уимыIэу узэрэпсэушчыр кызгурылорэп. Спорт псэо-лъакIэхэр республикэм щашIых. Чемпионхэр тэри дгъэсэнхэм тыпыл, ащ пае спортзалхэр, джэгупIэхэр тищыкIагъэх.

— *ШъуигухэлъышIухэр кы-жсудэхъунхэу шIуфэсIо.*

— Тхъауегъэпсэу.

Сурэтым итыр: атлетикэ онтэгъумкIэ тренерэу Чэмбэху Анзор.

Футбол. ЯтIонэрэ купыр

Чъэпыогъум и 21-м ятIонэрэ купым хэт футбол командэхэм зичэзыу ешIэгъухэр яIагъэх. Мыекъяупэ «Зэкъошныгъэр» а мафэм зэнэкъокъумэ ахэлэжъагъэп.

«Зэкъошныгъэр» Абинскэ ифутболистмэ адешIэнэу шытыгъ, ау командэу «Абинскэр» хэгъэгум изэнэкъокъумэ ахэлэжъэжырэп мылкъу зэрымIэм фэшI. Купэу «Къыблэм» зэрэщешIагъэхэр:

«Дагдизель» — «Жемчужина» — 0:1, «Автодор» — «Мэшыкъу» — 5:2, «Ангут» — «Кавказтрансгаз» — 1:2, «Батейск» — «Торпедо» — 2:1, «Таганрог» — СКА — 0:1, «Волгоград» — «Ставропо-

лье-2009» — 3:0, «Ставрополь» — «Краснодар-2000» — 2:1, «Энергия» — «Ротор» — 3:0.

ЧыпIэу зыдэщытхэр

Чъэпыогъум и 22-м ехъулIэу командэхэр чыпIэу зыдэщытхэмрэ очко пчъагъэу рагъэ-кыугъэмрэ.

1. «Жемчужина» — 83
2. «Ставрополь» — 71
3. «Волгоград» — 64
4. «Торпедо» — 59
5. «Автодор» — 54
6. «Мэшыкъу» — 44
7. «Краснодар-2000» — 43
8. «Батейск» — 42

ШЭКИОГЪУМ И 8-м АУХЫЩТ

9. «Энергия» — 41
10. «Зэкъошныгъ» — 40
11. СКА — 38
12. «Ставрополье-2009» — 37
13. «Астрахань» — 36
14. «Дагдизель» — 35
15. «Кавказтрансгаз» — 32
16. «Ангут» — 28
17. «Ротор» — 21
18. «Таганрог» — 15.

Чъэпыогъум и 27-м «Зэкъошныгъэр» Ростов-на-Дону шIуагъэщт чыпIэ командэу СКА-м. 2009-рэ илъэс ешIэгъур шэкIогъум и 8-м ятIонэрэ купым шаухыщт.

НэкIубгъом итхэр зыгъэхъабырыгъэр ЕМТИЛЪ Нурбий.